

K STROKOVNI ORGANIZACIJI
ŽENSTVA. SAVA.

Da . . . . .
Jaz tudi v trop, — ki se poti in trudi,
Ledino orje . . . . . —,
Želim se vrniti, se mi ne čudi.

F. Prešeren.

Aforizmi o organizaciji slov. ženstva s posebnim migljajem na strokovno organizacijo so i mene vspodbudile, da napišem nekoliko stavkov. In ker je moj namen, da bi po mojih skromnih močeh kolikor mogoče pripomogla, da bi se strokovna organizacija tudi že enkrat realizirala, bi mi bilo zelo ustrezno, ako cenjena »Slovenka« sprejme te moje vrstice v svoje predale.

I jaz se popolnoma strinjam s tem, da bi se i me ženske morale združiti po strokah v posebna društva, ki bi imela nalogo, priboriti ženskam one pravice, ki jim omejeni, nerazsodni ljudje (žal, da je takih ogromna večina in da jih tako malo misli s svojo glavo) in tudi kolegi tako radi odrekajo. Redkokedaj se mi je pripetilo, ko sem govorila s kakšnim kolegom o krivicah, ki se nam godé dan na dan povsod, da bi mi bil kdo pritrnil. No, pred nedavnim se mi je vendar nekaj sličnega prigodilo, ali slučaj je tako nanesel, da nisem imela prilike se prepričati, je-li to bilo odkritosrčno mnenje, ali pa se mi je le tako pritrnilo, da ne bo preveč nepotrebnega besedičenja. Največkrat pa, rekla bi skoraj: vedno, se zgodi, da se naši moški kolegi ob vsakem migljaju na krivice, ki nam jih delajo, izgovarjajo s tem, da ženska ne potrebuje toliko za življenje, da moški imajo navadno — družino, in z drugimi sličnimi puhlimi izgovori, katerim se že od

daleč pozna, da nimajo drugega namena kakor dotičnika postaviti v milejšo luč.

Pa, da začnem pri sebi: oglejmo si stan ženstva, h kateremu sama pripadam, t. j. stan izmed najzaslužnejših stanov za človeštvo, katerega udje si dan za dnevom kvarijo zdravje z neprestanim govorjenjem in požiranjem prahu za občno naobrazbo ljudstva — učiteljski stan! Naj mi kdo trdi in dokaže, če more, da moje delo v šoli nima iste vrednosti, kakor ono mojega moškega kolege. Tega ne more nihče! A jaz bi lahko s fakti dokazala, da delam mnogo, mnogokrat uspešnejše kakor marsikateri moški, ki ima gotovo trikrat večjo plačo kakor jaz; a vendar pri tem imam, kakor omenjeno, trikrat manjšo plačo.

Naj bo! Hočem upoštevati, da sem jaz mlada, sveža moč, ki je šele začela svoje delovanje in svojo karijero, a oni, kojega mislim, star, na polju poučevanja izmučen in po nezgodah potlačen individuum. Pa pustimo tega, in vzemimo mladega učitelja, ki je ravno tako navdušen in dela z istim uspehom kakor jaz. Jaz imam torej svojih 20—24 ur na teden, ne vštévši ročnega dela, in istotoliko jih ima učitelj; a zakaj moram jaz pri istem trudu, pri istem vspehu in v istih razmerah (mislim namreč starost in kategorijo) dobivati 200—300 kron na leto manj nego moj moški kolega?

Kakšno prednost ima on pred menoj? Morda to, da se je slučajno narodil kot mož? — Je-li to takšna zasluga in ali je to sploh zasluga? — Nismo pač več v onih »blaženih« starih časih, ko so bile ženske moškimi le v zabavo, in pa zato, da jim rode otroke, ter so gledali na-nje kakor na nižja bitja; ko so se celo veleučeni cerkveni učenci na cerkvenih zborovanjih prepirali o

tem, ali ima ženska dušo . . . Ali ponavljam: nismo več v onih časih! Oni „zlati“ časi so že davno minoli in, kar je za nekaterne najbolj žalostno, se nikdar več ne povrnejo, nikdar več! Sedaj se pač priznava ženski povsod, več ali manj, njeno intelektualno vrednost in dosledno se mora priznati tudi njeno socialno veljavo. Da sem torej jaz slučajno ženska, to še ni zadosten vzrok, da mora biti moje delo slabše plačano kakor moško.

Ali ne samo v plačah, tudi v petletnicah (kvinkvenijih) se dela razliko med žensko in moškim. Ženska, ki je delala pet let, kakor moški, ni zaslužila, da se ji v isti meri ž njim poviša plačilo, — kakor da bi bila naša leta krajša od njihovih. Žal res, da si naši »gospodarji« niso izmislili ženskih let, ki bi bila manj vredna kakor moška, to se pravi — krajša. Tako bi se vendar zopet vse izjednačilo, ker, če bi bila ista krajša, bi jih pa več doslužile ter tako na vse zadnje na plači vendar dohitele svoje kolege. . . . Torej, kakor rečeno, tudi v kvinkvenijih smo na škodi nasproti svojim moškim kolegom, in sicer v tržaški okolici za celih 25 gl. pri vsaki petletnici. Ali to ni še vse!

Tudi za stanovanje se nam odmerja manjša odškodnina, kakor da ženska sama ne potrebuje toliko prostora za stanovanje kakor njen moški kolega samec, — ker je menda razmeroma manjša. Oporekalo se mi bo, da moški ima po največkrat družino, dočim učiteljica, ko ima družino, ali drugače rečeno, če je poročena, ne službuje več. In, mimogrede omenjeno, tudi to je velika krivica, da se žensko, ki se je toliko let mučila in trudila, najprej, da se izučí, in pozneje kot učiteljica, da se jo potem, ko se je poročila, kot nerabno odslovi, ne da bi za svoj dolgoletni trud dobila letom primerno pokojnino ali vsaj odškodnino.

K prej omenjenemu ugovoru, da ženska nima družine, odgovarjam: kolikokrat je

učiteljica primorana vzdrževati mater, brate in sestre! Znan mi je celo slučaj, kjer učiteljica vzdržuje svojo mačeho (drugo soprogo že pokojnega očeta) s celo kopo mačehinih otrok, t. j. svojih polubratov in sester, in to menda z »briljantno« plačo 60 kron. In kako naj se učiteljica v takih razmerah dostojno, svojemu stanu primerno oblači in, kar je najbolj važno, hrani z izdatno in dovolj tečno hrano, ki bi jo krepila za njen težki poklic?! No upam, da takih slučajev, hvala Bogu, ni mnogo, ali vendar so. Sicer pa je nepravilno in nenaravno, da pri plači odločuje družina; ker potem bi moral učitelj, čegar družina šteje 10 oseb, imeti dvakrat toliko plače kakor učitelj, čegar družina šteje samo 5 oseb. Kje bi bila potem pravica? V službi mora veljati pravilo: enako delo, enake dolžnosti, enake pravice!

Kar zadeva torej manjše plače, manjše petletnice in manjše stanovanjske odškodnine, bi to bile jednostavne krivice, ki se nam godè. Ali nam se godi celo dvojna krivica. Vsaka učiteljica namreč je primorana držati delo v svojem razredu, in če je to slučajno deški, pa v kakem drugem, mešanem razredu, kjer poučuje moška moč. Črez število ur, ki ga v vsakem razredu določuje urnik, in katero število je enako moškemu, mora imeti torej učiteljica vsak teden še tri ure ročnih del z deklicami.

Na leto bi to pri nas znašalo približno 130 ur. Vi gotovo pričakujete, da bi za teh 130 ur morale še celo v slučaju, da so naše plače jednake moškim, tembolj pa v slučaju, da se to ne godi, dobivati primerno odškodnino. Ali glejte, kako se Vi grozno motite! Bilo bi pač preveč, da bi me imele 130 ur več dela (to namreč smatrajte kot nekako nagrado) in zraven še recimo 260 kron več plače. Nam je dovolj delo (vsaj tako lažje prebijemo čas), a denar -- kaj bomo ž njim!

Torej ne le, da pri istem delu in istih dolžnostih nimamo iste plače, kakor naši

moški kolegi, ampak pri 130 ur daljšem delu imamo približno 400 kron na leto manj, ako računimo, kar je manj na plači, stanovanju in kvinkvenijih. Pri nas se torej ravna po geslu: čim več dela, tem manj plačila.

Vse to pa sem na dolgo in na široko (no, sicer bi se dalo še marsikaj povedati) razpravljala zato, da znova enkrat pokažem, kakšne in kolike krivice, materijalne in tudi moralne, se nam gode vedno in gotovo v vseh strokah. Naše prizadevanje bi moralo biti, da jih skušamo odpraviti, kolikor se da, ter da s časom pridemo do tega, ne le, da bomo za jednako delo imele enako plačo, ampak da bomo dobile tudi odškodnino za one ure, ki jih odslužimo pri ročnem delu. A to bi dosegle le s časom, in sicer po strokovni organizaciji učiteljic. Seveda bi bilo najbolje, da se vse učiteljice združijo v isto svrhu, ne glede na narodnost in politično mišljenje. A ker kaj takega pri sedanjih narodnostnih pripravah in pri malo razviti zavesti jednako-pravnosti z moškimi, — saj sem večkrat sama slišala opombo, od kjer bi jo bila najmanj pričakovala, namreč od svoje izobražene kolegije: „Kaj hočeš, ženske smo, moramo močtati!“ kakor bi bila slučajnost, da smo ženske, nedopustna pregreha, — ni pričakovati, skušajmo se vsaj me napredne slovenske učiteljice, ki se zavedamo svojih dolžnosti, pa tudi svojih pravic, krepko organizirati, da moremo potem kompaktno nastopati v dosego svojih pravic.

Gotovo v isti meri, ali morda še v večji meri, kakor v našem stanu, se gode ženskam krivice i v drugih stanovih od strani njihovih moških kolegov. Ako pa nočemo, da se ne bo predcenjevalo našega dela ter ne špekuliralo na njem in na naših močeh, ker vsaj zdaj manj stanejo združujemo se v močna strokovna društva, katerim naj bo naloga energično poganjanje za dosego pravic, ki nam pristojajo po božjih in človeških postavah.

Ne podcenjujmo pa pri tem »splošnega slovenskega ženskega društva« ter pristopajmo mnogoštevilno, da s tem pripomoremo tudi k splošni izobrazbi in probujanju slovenskega ženstva. Na delo, in Bog blagoslovi naš trud!

PRI KOLOVRATU. UTVA.

Urno se vrti kolesce,
dekle prede tanko nit,
skozi male šipe okna
pada nanjo lune svit.

Pada ji na lice vpalo
in na temne nje lase;
v misli vtaplja dekle zalo
se otožne in težké.

Bilo je v spomladi rosni,
ko je on jemal slovo,
vzel s sabo nje up je jasni,
vzel nje srečo vso s sabo.

Drugič od tedaj doline,
hribe krije sneg in led,
on ne pride iz tujine,
tuji ga objema svet.

Tam dekle ga drugo čara
z zapeljivimi očmi;
morda zanjo več ne mara,
zanjo — ki tako trpi.

Morda temna slutnja vara,
morda pekla je šepet,
ah nemara, ah nemara
dragi vendar pride spet.

In zastaja ji kolesce,
z roko belo se podpre,
trepetaje kot peresce
dekle mračno pred-se zre.

V srce jad se ji ulega,
luna gleda jo molčé,
a tam daleč — on prisega
drugi ljubav in srcé . . .

HROSVITA IZ GANDERSHEIMA. DR.
K. GLASER. GRADEC.

Vsi odličnejši mlajši slovstveni zgodovinarji, ki opisujejo razvitek nemškega

slovstva v zadnjih tridesetih letih, n. pr. Bartels, Weitbrecht in drugi so jednih mislij v tem, da so Nemci, sicer sijajno zmagavši Francoze na bojnih poljih 1870. l., znatno začeli nazadovati na kulturnem in literarnem polju, ker se je na Nemškem ugneznila brezmejna spekulacija brez vsake trdne podlage. Nemci, opijanjeni po svoji zmagi, so se udali megalamoniji in uživanju. Pred 1870. l. je mnogo nemških pisateljev, posebno židov zahajalo v Pariz, se navzelo tamošnjih idej, posebno nazorov naturalističnih pisateljev, in so jih prenesli v nemške razmere, kamor pa niso sodile, in so s tem okužili nemško občinstvo. Še le v zadnjem desetletju, sodijo sesnobni nemški slovstveniki, se sploh nagiblje duševno delovanje na bolj zdravo stran s tem, ker je začela vplivati na Nemce tako zvana »Heimatskunde«, to je, začeli so naši sosedi zopet se pečati z domačo »dušo«, svojim bistvom. Isto načelo velja za leposlovje tudi na Slovenskem. Slovencem in sploh Slovanom ugajajo taki leposlovni proizvodi, bodisi povesti ali gledališčne igre, v katerih vidijo samega sebe kakor v zrcalu. Kar se pa tiče drugih struj duševnega gibanja, pa nam mnogo koristi znanje o tem, kako so pri drugih narodih odlične osebnosti obdelovale razne stroke ali pa začele celino orati. Mnogo nam Slovanom koristi, če se seznanimo posebno s slovan-skimi plemeni, z njihovim slovstvom in socijalnim napredkom. Pa za sedajne čase tudi to ne zadošča več. Dostikrat se govori o svetovnem obzorju: posebno tam, kjer ga je najmanj. Slovensko ženstvo se je začelo organizirati, in si je ustvarilo tudi svoje glasilo, in je začelo marljivo študirati svoj položaj. Velik nemški patrijot, ki je bil v začetku pedesetih let vseučiliščni profesor v Gradcu in ki je letos umrl v sivi starosti, Karol Werhold, je bil pred polstoletjem izdal knjigo: »Die deutschen Frauen im Mittelalter«, ki se je 1846. l. natisnila tretji krat. Tam pravi navdu-

šeno proti koncu: »Und wenn über die Völker der eiserne Wagen der Geschichte rollt und die festen Burgen stürzen, dann haffen die gebeugten Männer auf die Frauen, die Erzieherinnen der kommenden Geschlechter.« Drugikrat nameravam pisati o vzgoji nemškega ženstva v srednjem veku, ker je zanimljivo za sedajno dobo, za danes Slovenkam narišem samo sliko odlične pisateljice, ki zasluži, da tudi Slovenke kaj izvedo o njej.

Kakor za časa Karola Velikega — je tudi za Otona Velikega (936—973) veličina nemškega cesarstva koristila slovstvu. Oton je po vzgledu Karolovem skušal svojo nedostatno omiko razširiti s tem, da se je še v poznih letih učil latinščine; poklical je na svoj dvor učitelje in znanstvenike, na primer slovničarja: Stefana in Gunzo-fa. Njegova mati Matilda, njegova druga žena Adelhajda in njegov najmlajši brat Bruno so bili na glasu, da so fino izobraženi, osobito Bruno je bil dobro poučen v klasičnem slovstvu in v krščanskih pesnikih; kot državni kancelar in višji škof v Kelnu (950—65) je podpiral bogoslovne študije. Še bolj je raslo zanimanje za grško slovstvo, ko se je Oton II. poročil 972. l. z grško cesaričino Teofano. Gerberg, nečakinja cesarjeva, predstojnica samostana v Gandersheimu je daleč okoli slovela za temeljito izobraženo damo; najbolj pa je zaslovela v slovstvu njena učenka Hrosvita iz Gandersheima; njeno ime se piše tudi Roswitha, Hrotsvith in Hrotsuitha. Ne ve se, kdaj in kje se je narodila, kdaj je umrla; razvidi se pa iz njenih spisov, da je bila nekoliko starejša od Gerberge in ji je tudi nuna Rikkardis bila spretna učiteljica. Bistroumna, pobožna in v latinskem slovstvu za one dobe dobro poučena deklica si je izbrala pesništvo za svoje torišče, na katerem je svoje duševne moči — skromno jih je imenovala ingenislum — hotela porabiti v slavo božjo. Po nekem podvrženem Jakobovem evangeliju je v

859 šestomerih zložila življenje Marijino. Ko se ji je dokazalo, da evangelij sv. Jakoba ni pristen, ni hotela vničiti svoje pesmi, nego rekla je: »Morebiti pa je vendar pristen.« Od slej so podatke v podvrženih evangelijih smatrali za legende, in če so bile porabljene v lepi pesniški obliki, se jim ni ustavljal nihče, timveč skoz stotletja so Hrosvito posnemali drugi pobožni pesniki; torej je ženska ledino orala v tej stroki pesništva. Hrosvita opeva jako živahno svoj predmet, bodisi, da se opira na legendo samo, bodisi, da se slobodno giblje po nagonu svoje domišljije. Ko popisuje beg Jezusovih starišev v Egipt, pripoveduje, da je sveta rodbina hotela med potom počivati v neki špilji, da so prilezle grozne kače in da so se pred Jezuškom ponižno zvijale v prahu, da je dete božje samo tolažilo svoje zastrašene stariše, da so tigri in leopardi spremljali božjo rodbino skozi puščavo in da se je na migljaj božjega deteta sklonila celo orjaška palma, naj bi se utrujeni popotniki okrepčali z njenim sadjem:

Otrok prelubi na nedrijah matere božje
 K palmi visoki v ponižnosti tak beseduje:
 »Palma, nakloni se, nagni ponosno vejevje,
 Da od sadja si mati nabere po volji!«
 Tak je del otrok; glej, drevo ponižno se skloni
 K nogam preblažene Matere božjega sina.
 Ko je palma poslušna znebila se sadja,
 Ni si upala dvigniti glav k Mariji
 Nego povelja je čakala božjega sina.
 Jezus je rekel drevesu: „Zdaj vzdigni se, palma

[pokorna,

Družico tistih dreves te je Bog bil izvolil,
 Ki jih večna je roka vsadila vam v raj.
 Slava se bode ti pela v stoletjih nastopnih;
 Palma, ti zmago oznanjala bodeš predivno!
 Tajnostni vrelec prebistre se vode naj tukaj
 Odpre, kjer širijo se korenike ti čvrste!
 Predno je Jezus to rekel, šumljal je vže vrelec.
 Srčno je spremstvo zahvalilo božjega sina,
 Ko je zagledalo bistro vodovje studenca,
 In si s studenčnico čisto vgasilo žejo.

Opevala je Hrosvita vnebohod Kristov, sv. Gangolfa, sv. Pelagija, sv. Dijonizija, sv. Nežo, cesarja Otona I., vicedoma Teo-

fila in druge. Bolje pa, nego po teh epskih pesmih, se je proslavila po svojih gledališčnih igrach, katerih je spisala šest. Hotela je izpodriniti rimskega dramskega pesnika Terencija (185—159), ki je v dobi 166—160 pred Kristom posnemaje Grka Menandra, v svojih igrach predstavljal nenravno zasebno in rodbinsko življenje višjih krogov v Atenah in v drugih grških mestih. Bil je Terencij ljubljenec v omikanih krogih. Hrosvita toži: Mnogo je katoličanov, ki zaradi uglajenega jezika preširnost paganskih knjig stavijo nad sv. pismo; tudi takih je dosti, ki so sicer vdani sv. očakom, prezirajo dela drugih paganov, pa radi čitajo tvorbe domišljije Terencijeve ter se omadežujejo z znanjem malovrednih reči, naslajaje se ob lepoti jezika. Zatorej jaz, močan glasnik Ganderheimski (Clamor validus Ganderheimensis) nisem smatrala za poniževalno, z ozirom na besedilo posnemati tega pisatelja, katerega drugi visoko čislajo; naj se na isti način, kakor se opisujejo ostudni čini pohotnih žensk, po mojih slabih zmožnostih slavi hvalevredna čistost svetih devic. Dostikrat me je res sram, da moram opisati gnusno neumnost nedovoljene ljubezni in navajati kočljive dvogovore o rečeh, »katerih bi ne smelo slišati uho; če bi pa opustila to, bi ne dosegla svojega namena.«

Res je čudno, da je po Seneki minolo blizo tisoč let, predno se je začela razvijati krščanska dramatika. Filosofin dramatik Seneka je bil 65. l. po Kristu na smrt obsojen, ker se je trdilo, da ga hoče zarota Pizonov povzdigniti na cesarski prestol; način, kako hoče umreti, se je prepustil njenemu samemu: prerezal si je žile. Gledališčne igre za časa rimskih cesarjev so širile gnusno nenravnost. Vsem omikancem, katerim je bilo do krščanstva, se je gabilo gledališče.

Kakor Terencij, je tudi Hrosvita spisala šest gledališčnih iger; v petih je porabila ljubovne razmere za snov, »Galli-

canus« je bil vojskovodja Konstantina Velikega in se je zaljubil v cesarjevo hčer Konstantino. Dva kristijana, Pavel in Janez, sta prišla v Konstantinovo vojsko in sta povzročila, da se je Gallikan pokristjanil, obe njegovi hčerki ste postale nune, Gallikan sam je za časa Julijana Odpadnika storil mučeniško smrt. Igra nosi ime tega mučenika.

Igra »Dulcicij« ima tudi komične prizore. Cesar Dijoklecijan je plemenite tri device Agapo, Ilijonijo in Ireno izročil prefektu Dulciciju, ker so se branile v zakon vzeti prve dvorske dostojanstvenike. Dulcicij jih je zaprl v neko kuhinjo, kamor se je po noči sam prikradel. Razum mu je hipoma zatemnel in v tej zmoti je objemal in poljuboval — piskre, ter se popolnoma umazal. Ko je zapustil kuhinjo, so njegovi vojaki mislili, da je strašilo, in so zbežali. Hotel je teči pred cesarja, pa stražniki so ga stekli in odpodili, še le doma pri svoji ženi se je Dulcicij zopet zavedel. Ukrenil je grozno se osvetiti devam; Agape in Ilijonija ste umrle v ognju, Ireno pa so angeljci zanesli na visoko goro, kamor vojaki niso mogli priti; vojskovodja jo je dal s pušico ustreliti. — Če vojaki niso mogli blizu, je tudi niso mogli ustreliti!

Junak tretje igre je Kalimah. On ljubi lepo Druzijano, soprogo Adronika v Efezu. Ona ga odbije in si želi nagle smrti, da bi ušla nevarnosti, in prošnja se usliši. Kalimah podmiti Fortunata, čuvaja groba, da bi videl mrtvo ljubljenco, pa velika kača usmrti oba. Kristus se prikaže Janezu in Androniku, ki molita na grobu Druzijaninem, in jima naznani čudež. V Kristovem imenu vzbudi apostol Janez zopet v življenje Kalimaha, ki se izpreobrne, in potem Druzijano, ki bi rada videla oživiljenega Fortunata. Ta pa zavida Kalimaha in Druzijano in pride v pekel. — Tu se vidi dosti neverjetnosti. Zakaj bi si poštena soproga morala želeči smrti, če je kdo zalezuje; ves zapletek dejanja ni naraven.

Četrta in peta igra, »Abraham« in »Pafnucij«, imate blizu isto snov; zaradi tega vsebino samo jedne! Puščavnik Abraham je siroto Marijo v puščavi odgojil za slavo božjo. Odrastlo v krasno devo jo je onečastil drug menih. Zbežala je v svet in postala pohotnica. Osiveli Abraham jo je šel iskat in jo našel v brlogu pregrehe. V dolgem dvogovoru jo pregovarja, naj nastopi drugo pot. Dolgo omahuje je vskliknila:

Da morem najjati se oproščenja,
Podvrgla bi pokori se najhujši.

Abraham ji odvrne:

Usmili mene se, ki radi tebe
Sem prišel daleč sem. Obup opusti,
Ki je najgrši vseh človeških grehov.
Za vedno je izgubljen, ki obupa,
Da Bog bi grešnika se ne usmilil.
Kot drobna iskrica ne more vžgati
Morjã, ki obkrožuje širno zemljo,
Tako najhujši grehi nas zemljanov
Ne vničijo nam milosti pri Bogu.

Ona se je izpreobrnila in postala juška spokornica. —

Hrosvitine igre niso razdeljene v posamezna dejanja, tudi se pogreša primerna razdelitev prizorov, da bi se igre mogle predstaviti, tudi ni rabila vezane oblike v govoru; laže bi se primerjale epskim legendam, vse je primitivno in najivno, pa iz njih se vendar razvidi nadarjenost, zanimanje za najglobljejša človeška vprašanja, realistično opazovanje in navdušenost za najvišje idejale. Tu so prvi početki poznejše legendske drame v Špancih. Posvetnjaki so izpoznali, da njena dramatska umetnost ni dosegla Terencija, pobožnim ljudem pa je podajala preveč erotičnih snovij, in zaradi tega so se odvrčali od teh prvih cvetk krščanske dramatike.*)

Bržkone ni nobene pisateljice v svetovnem slovstvu, s katero bi se bili res-

*) Baumgartner, Geschichte der Weltliteratur 4. B. p. 349.

nobni možje pečali v toliki meri, kakor s Hrosvito. Njena dela je našel humanist Konrad Celtes okolo 1492. l. v benediktinskem samostanu sv. Emerana v Regensburgu in jih je izdal v Norimbergu 1501. leta z naslovom: *Opera Hrosvitae illustris* etc. Na novo so jih izdali H. L. Schurzfleisch v Wittenbergu 1701. leta, Migne (Patr. lat. CXXXVII.)* J. Bendixen, Lübeck 1857., K. A. Barack, Nürnberg 1858. Doktorski diplom sta si s svojimi razpravami o Hrosviti pridobila: G. Freytag, Breslau 1839., A. H. Hoffman v Fallersleben, Breslau 1839. O pristnosti njenih spisov je dvomil slavni avstrijski zgodovinar Aschbach, bivši vseučilišni profesor na dunajskem vseučilišču 1867. (Sitzungsberichte der k. k. Akademie der Wissenschaften) II. izdaja 1868.; zagovarjal jo je R. Köpke, Zur Literaturgeschichte des X. Jahrhunderts, Berlin 1867.; E. Bernheim, (Lehrbuch der hist. Methode, Leipzig 1894.) je označil Aschbachovo delo kot »abschreckendes Beispiel von Hyperkritik.« Posebne knjige in razprave o Hrosviti so pisali dalje: Ch. Magnin, (Revue des Deux Mondes) 1839.; Ph. Chasles, istotam 1845.; E. Dorer, Roswitha die Nonne von Gandersheim, Aarau 1857.; F. Löher, Hrotsvitha und ihre Zeit, München 1858.; H. von Walderdorf (Verhandlungen des hist. Vereines für Oberpfalz.) in Grashof »Das Benediktinerinnenstift Gandersheim und Hrotsvitha, »die Zierde des Benediktinerordens« (Studien und Mittheil. aus dem Benediktinerorden B. V—VII. 1884—86).

Ker so se torej Nemci, Francozi in Angleži bavili s to izredno žensko pisateljico, se tudi naše ženstvo nekoliko seznanilo z njo.

*) Samo slavospev na Otona I. Pertz Monumenta hist. Germ. IV. p. 317. seqq.

TVOJE STRUNE. UTVA.

Srca zaprašene strune
zopet dragec, asoniraš,
nekedanje čarokrasne
melodije spet mi sviraš.

Ah, glasovi so ubrani,
le uho mi ni več tisto,
da bi čulo, kakor lani,
vse tako lepo in čisto.

ZA SLOVENSKO UNIVERZO V LJUBLJANI.

V „SLOV. PŘEHLEDU“ PRIOBČIL STEPAN RADIČ POSLOVENIL F. I.

Od druge polovice minulega stoletja študira na treh nemških univerzah (dunajski, graški in insbruški) na stotine narodno probujenih Slovencev, Hrvatov in Srbov. A še le te dni je ta vseučiliška mladež prvič vsa možato manifestovala za prospeh slovenske univerze v Ljubljani. Ta manifestacija ni nasledek globoke narodne zavesti in resnične kulturne potrebe, ki bi jo najbolj morala čutiti mlada srca, vzgojena v narodni sredni šoli in prisiljena pozneje študirati na tujem visokem učilišču. Hrupni projev jugoslovanskih akademikov — zlasti na Dunaju — je takrat samo reakcija nekaj proti brutalni brezobzirnosti ne le nemško-nacionalnih kolegov, ampak tudi mnogih vseučiliških profesorjev, da, do izvestne mere i samih akademiških uradov, nekaj pa je to protest proti zamišljeni ustanovitvi univerze v Trstu, ki jo vsi italijanski činitelji zahtevajo z neodstopno vztrajnostjo i — kakor se vidi — tudi z veliko nado v hiter uspeh.

Kakor nobena reakcija tako tudi to gibanje za slovensko univerzo nima zato velikega političnega pomena, pa tudi njega moralni pomen je dokaj majhen. Pred vsem je treba uvažiti, da velika večina južnih Slovanov ide navdušena na »študije« v daljno dunajsko veliko mesto, kjer je tako lahko provesti mnogo študentovskih po-

nočnih zanimivih dogodkov, ne da bi o tem zvedel kdo drug nego »enako misleči« kolegi... Razen tega študije v državnem stolnem mestu spletajo same avrelo učnosti med slovenskim, hrvaškim in srbskim ljudstvom. In imponovati ljudem je dosedaj praviloma najvišji ideal nele stare, ampak tudi mlade jugoslovanske inteligence. V ostalem študije na univerzi nemški močno vplivajo tudi na misel prebivalstva mestnega, pa i na kroge uradniške, dasi se tu ne le sluti marveč tudi ve, kako se »študira« v tujih kulturnih centrih, kjer akademiki nemajo — i tudi ne morejo imeti — prirojenega kroga za svoje kulturno delovanje in kjer so vse njih narodne dolžnosti izcerpane z zapisom v narodno akademiško društvo, z ustno ali pismeno hipno demonstracijo za katerega narodnega velikana, ali proti kateremu narodnemu škodljivcu. In zato poziv dalmatinskih slušateljev dunajske univerze do občinskih zastopov in drugim korporacijam ne doseže občnega oglasa, kakoršen se pričakuje. Na slovenske korporacije se na ta način niti ni apelovalo (??). V tem, da še sedaj — skoro sto let po narodnem probujenju — akademiška mladež vede tako važno kulturno akcijo, a se ji odločilni činitelji — izvečine ali vseskozi že narodno misleči — brezdelno divijo ali ji dobrosrčno opravičujejo mladeniško vročekrvnost, moramo videti eden izmed najžalostnejših dokazov nepopolnosti narodnega probujenja južnih Slovanov, iz česar naravnim potem izvira njih današnja politiška neuspelost i slabost.

Morebiti g. Radić tu preveč očita jugoslovanskemu občinstvu; res pa je, da je večina vsaj ljubljanskih voditeljev dvomila o mogočnosti slovenske ali slovensko-hrvatske univerze, češ, da ni učnih moči; to mišljenje je znak slabosti, ki vsakemu koraku jemlje elementarno moč prepričanja o izvršljivosti; naše zahteve dobe s tem bledoto obupa in ne imponirajo nikomur.

K POGlavJU : ALKOHOLIZEM.*) X. Y.

Leto, ki se nagiba k svojemu zatonu, nas je v marsičem neljubo presenetilo. Med vsemi dogodki, ki so se letos razvili v okviru naše ožje domovine, so name napravile najgloblji utis zadnje porotne razprave na slov. Štajerskem. In mislim, da nisem v tem oziru osamljen. Komur je na srcu bodočnost našega naroda, mora vprašati po vzrokih, ki so rodili toliko brezprimernih zločinov v razmerno tako kratki dobi.

Naši politični listi odgovarjajo na to vprašanje sè svojega strankarskega stališča, in zato krivično. Kdor hoče moralno odgovornost za štajerska grozodejstva naprtiti posameznemu stanu, ta ali ne m'sli daleč ali pa hoté in vedoma prikriva resnico. V enem takem slučaju gotovo nismo imeli opraviti z resnim možem, kajti tak bi ne bil zagrešil nezaslišane surovosti, da je mogel v isti notici, v kateri govori o vzrokih žalostnega moralnega propadanja našega naroda na Štajerskem, zbijati tudi slabe dovtype...

Vprašanje zasluđuje pozornost vseh rodoljubov; skušajmo se torej resno pečati z njim!

Zločini, s katerimi se je zlasti Mariborsko porotno sodišče imelo baviti v minulih zasedanjih, niso produkt trenutka, kar bi se moglo reči morda o posameznih slučajih. Število omenjenih zločinov in njihova kakovost nas silita, da moramo sklepati na občo strašno bolezen, ki se je razvijala že dolgo v sredini našega naroda, ki je zdaj z vso grozo bruhnila na površje in ki ne izgine kmalu in zlepa. Ti zločini so sad dolgotrajnega demoraliziranja, znak obče degeneracije.

*) Ime pisca, ki sprejema vso moralno odgovornost za ta članek, je uredništvu znano. — Prepričani smo, da pisec stvari vidi prečrno. Ker pa se nam zdi potrebno, da se spregovori enkrat jasna beseda o pijančevanju v nekih krajih naše domovine, priobčujemo članek nespremenjen z željo, naj si vsakdor sam izlušči iz lupine jedro. Op. ur.

Moti se, kdor misli, da je te žalostne prikazni zakrivila duhovščina kot taka. Baš v zadnjih letih se je na spodnjem Štajerskem sistematično izpodkopavalo ugled duhovnikov, in ravno v krajih, kjer so dozorela ona nenavadna zlodejstva, je najbolj razširjen list, ki zasluži prokletstvo vsakega poštenega Slovenca, ker pod krinko svobodomiselnosti ruje proti naši narodnosti.*) S tega pa bi se dalo narobe sklepati, da je baš v tem iskati vzroke npravni propalosti našega naroda na Štajarskem, ker se je tam začelo izpodkopavati spoštovanje do duhovništva.

Toda, kdor bi tako sodil, bi se istotako motil. Samo to razmišljanje, da je protiduhovniško in protiversko gibanje na Štajarskem še le razmerno mlada, a vendar tako strupena rastlina, in da še deluje med našim ljudstvom na Štajarskem mnogo starejših duhovnikov, katere ljudstvo povsej pravici časti in spoštuje kot svoje največje prijatelje in dobrotnike, nas mora prepričati, da niso krivi večkrat omenjenih zločinov ne duhovniki, ne njih nasprotniki kot taki.

Kakor povsod, tako je pač tudi tukaj najbliže resnici, kdor se drži sredine: krivi so eni in drugi!

Da to svoje menenje pojasnim, moram poseči malo dalje ter opisati nekoliko življenje, sege in običaje našega ljudstva na Štajarskem, pa tudi navade naše »liberalne« in »klerikalne«, narodne in nemškutarske inteligence. Opažam pa, da sem v Slovenskih goricah vzrastel, da so mi razmere precej dobro znane ter da o posameznih slučajih lahko poslužim z imeni in kronološkimi podatki.

Ako pride tujec v Slovenske gorice, recimo iz Ljubljane, mora na prvi hip opaziti tiste majhne kočice, s katerimi so posuti grebeni naših valovitih tal. Druga pri

*) Mislim, da ve vsakdor, da ne menim kakega ljubljanskega lista. Op. pis.

drugi, izvečine borne zunanosti, še s slamo pokrite, — vmes seveda tudi semtertje bogato opravljene zidanice — se te hišice v mnogem razlikujejo od hiš naših belih vasij ob vznožju hribov in sredi ozkih dolin. — To so viničarske hiše. V njih životari najbednejši proletarijat slovenski: viničarji.

To so vam ljudje, ki doslovno nimajo toliko svojega, kamor bi glavo položili. Še borna živina navadno ni njih last. Kjer vlada gmotna revščina, tam najdete mnogokrat tudi nje sorodnico — nenravnost.

Nikakor nočem dolžiti naših viničarjev v tem oziru kake krivde; oni si niso ustvarili razmer, v katerih morajo životariti. In poleg tega vem, da so med njimi častne izjeme, ki so si s pridnostjo in poštenim delom od ust prihranili toliko, da so si kupili majhno posestvo ter se tako povspeli nad stan, v katerem so bili rojeni. Toda take izjeme potrjujejo le pravilo, da je naš štajarski proletarijat po razmerah takorekoč predestiniran za dosmrtno gmotno in duševno bedo.

In takega proletarijata postaja vedno več in več! Le pogledjte v lepe vasi, kjer so se nam rodili možje kakor dr. Prelog in njegov sorodnik — kardinal Missia, torej v vasi, kjer se zadnji čas bahato šopiri nemškutarstvo, in naj vas pelje kdo na občinske pašnike... Tam najdete hišice, docela podobne viničarskim kočam. Tu stanujejo »bivši ljudje« nekdanji premožni kmetje, ki so prišli na boben pa se jih je občina usmilila ter jim odkazala na občinski zemlji prostora, da si napravijo tamkaj skromno zatočišče.

Vprašajte, kaj je spravilo te nesrečneže v tak položaj, in odgovori se vam: vse je zapil! Začel se je bratiti z mestno, tujinskega duha navzeto »gospodo«, zanemarjati gospodarstvo, prepirati in tožiti se z ženo in sosedi, in evo ga: žrtev združenih zlih sil: nemškutarstva in alkohola!

Toda na rovaš poslednjega moramo zapisati večjo svoto! Jaz si usojam trditi, da je alkoholizem glavna nesreča našega naroda na Štajerskem in da nas ne uniči ne germanstvo ni madžarstvo, ne »liberalstvo« ni »klerikalstvo«, ampak — alkohol, ako vse, kar pošteno ljubi svoj rod, ne zastavi vseh sil, da se upremo temu zlu.

Tiste viničarske koče so zidane nad globokimi kletmi ali »pivnicami.« Nekdaj so te kleti hranile bogate zaloge zlahtnega vinca, — dandanes so take izjeme redke, ker slovenski kmet mora dati svoje vino kramarju v poplačilo — žganja, ki ga je tekom leta znosil na svoj dom.

Da je ta »žganjica« strup najhujše vrste, si lahko mislite. Odkod bi bogateli n. pr. Ptujski nemškutarji, če bi slovenskim kmetom prodajali kolikor toliko zdrav. t. j. fuzla prost špirit?

Da kramarji, ki zadnji čas kakor gobe po dežju nastajajo v vsaki zakotni vasici, še po svoje preparirajo to nesnago v »blagor« slovenskega ljudstva, o tem ste lahko prepričani, ako vam povem, da so ti kramarji izvečine pijonirji nemškutarstva in kolporterji gori navedenega trikrat zločestnega lističa . . .

Tako je, gospoda moja! Kdor je živel v Slovenskih goricah, naj mi pove, če pozna rodbino, v kateri bi alkohol ne zakrivil vsaj ene znatnejše nesreče!

V Slovenskih goricah se vam ne pije, tu se »žre«. Malo deco začnejo siliti, da se navadi že zgodaj na neprijetno kiselo tekočino, ali pa tudi na ostro pekočo . . . So hiše, v katerih od trgatve, ali od pobiranja sadja, do spomladi ne pokusijo vode . . ., kjer je 4—5 letnim dečkom odprta klet, da si sami hodijo na cev iz trsja jemat vina, jabolčnice ali pa vsaj »pikole.« Če kdo posvari take brezvestne ljudi, naj deci ne dajejo piti opojnih pijač, porečejo ti, da ni res, da bi to škodilo; J. J. gaje tudi pil že v povojih, pa je vendar »gospod.« Ker

jim ni mogoče dokazati, da so na svetu tudi jako preprosti »gospodje«, ne opraviš s takimi argumenti ničesar . . .

Štajerci pijejo skoro brez izjeme; starodavno žilavost in narodno-politično gibčnost so že zalumpali, in če bodo nadaljevali v tej smeri, zapijejo nam še krasni južni Štajer!

Kakor sem že zgoraj namignil, je nesreča postala zadnji čas še večja, ker je ljudstvo — možki in ženske — začelo piti »žganje«. — Jaz se še živo spominjam, kako so se pred leti delavci branili pri kosilu ali za južno žganja, kako jim je bil najlahkejši pikolit ljubši. Dandanes so kramarji ljudstvo že toliko prepravili, revščina je že tako narasla, da je postal fuzel najcenejša in najljubša, ker najizdatnejša pijača . . .

Lahko bi mi kdo ugovarjal: vse to so žalostne resnice; razmere so nanesele tako, — toda kako moreš tega zla dolžiti inteligenco?

Da se opravičim! Videl sem župnike in kapelane, ki svojo posebno naklonjenost svojim izvoljencem dokazujejo v — pivnici. Poznal sem sicer izjeme — tak n. pr. je bil pokojni pisatelj Davorin Trstenjak! Vprašajte naše dijake srednješolce, kje so se navadili pijančevati, in če so odkritosrčni, odgovori vam marsikateri: pri gospodih!

Ali ste videli v Slov. goricah veselico, pa bila »primicija« ali »slovenščina« v proslavo Miklošiča ali Trstenjaka, kjer bi se, pardon! ne žrlo vina in piva, drugo jutro po prebedeni noči pa žganja? Ali ste bili na kakem občnem zboru kakega pevskega ali bralnega društva, ali pa na kakem političnem shodu, kjer poročajo n. pr. poslanci, ti »poklicani« voditelji naroda, pa da bi se tak shod ugodno razločeval od pijančevanja v kaki umazani beznici?

Jaz iz svoje skušnje ne poznam takega slučaja.

Dogaja se celo, da obstoji vse narodno in politično delovanje

skupine naših narodnjakov v kakem okraju edino le v tem, da se podajo 2—3 krat na leto skupaj v »vrh«, kjer se ob obsežnih sodih strašno navdušujejo za našo milo domovino....

Želite morda, da govorim jasnejše?

Take vzglede daje štajerskemu kmetu in viničarju slovenska inteligenca, posvetna in duhovna... In narod posnema »gospode« in »škrice«; tudi on se hoče semtertje navdušiti za slovensčino, ali pa za mestne nemškutarje, novejši dobi tudi za »dohtarje«, ali pa za »gospode«. In ker nima vina, pije fuzel!

In tako se godi, da nekdanj skrben, dober mož po cele noči kakor besen razbija v svoji goli bajti, da nekdanj pohleven sin, »navdušen« od žganja, pretepa svojo mater, ki se je zanj mučila vse življenje, ki je vse žrtvovala, svoje zdravje in srečo svojih ostalih otrok, — in godijo se zločini, kakor jih je razkrila minolo leto Mariborska prota.

Da, gospoda iz štajerske inteligenca, na vas pada velik del odgovornosti za ona grozna dejanja!

Nočem moralizirati. Toliko naj rečem k zaključku, da treba mogočne akcije proti alkoholizmu na Štajerskem; da naj naši poslanci, če jim je kaj za blagor naroda, zahtevajo, da napredna Avstrija posnema enkrat barbarsko Rusijo ter uvede monopol na žganje; da naj kmetijske zadruge skrbijo za to, da se naš kmet reši iz krempļev nemškutarskih prekupecev, ki odganjajo tuje vinske trgovce že z železniških postaj, češ, tu letos ni vina, da potem lahko oni pobašejo vse vino za smešno nizke cene kot ekvivalent za prodani fuzel, — in da se naj tisti gospodje, ki s prižnice rohnijo proti »Slovenki«, rajši pridružijo poštemu slovenskemu listu, ki si je postavil nalogo, da se bori po svojih skromnih močeh proti nenravnosti in njenemu glavnemu vzroku — proti alkoholizmu. Pridružijo naj se na-

šemu poštemu prizadevanju vsi pravi rodoljubi, čeprav jih morda kaka odkrita beseda našega glasila — neprijetno dirne!

NAJRAJŠE. VANDA.

Najrajše zrem v zvezde, sijale so nekdanj na naju; najrajše sem luni nasproti, tu doli v tem raju.

Veselo se takrat je nama smehljala, ko sva si med vrsto stezic, med grmi in vonjem cvetic na morski obali zavetja iskala.

Najrajše valovja še slušam bučanje, spominja na tvoje sladko šepetanje; najrajše stopicam po rojstveni vasi, kjer bili s teboj so najmičnejši časi.

PRI VODNJAKU.

DR. LAZA K. LAZAREVIĆ. S SRBSKEGA PREVELA LEDA.

Kakor popihava veter, tako se z brazd kakor neki beli strahovi vzdigujejo prameni megle; plavajo na stran, na katero veter veje, potem pa se ti v drobnih, belkastih kristalčičih kakor nakit vesijo ob brado in brke in konju ob dlako. — To je, kar jaz pravim: ako niso muhe, pa je ivje! Noge zmrzavajo, oči pa se solzè. Že niti žganje ne more več segreti src, in ti se nepotrpežljivo oziraš, ne bi li kje zagledal hiše in gospodarja, ki ima gosta rad.

Jaz, bogme, vem, kam pojdem. — Jaz pojdem k Matiji Djenadiću. Tisto je njegova hiša, pred katero neprestano na slivi čutura visi s prekuhanim žganjem! Kdorkoli mimo pride, naj srkne! — tako hoče Matija. A če mu prideš v hišo, na rokah te bodo nosili...

Pa res, čisto mrzi se mi, da bi pripovedoval, to treba videti. Kakšna je to hiša, starodavna zadruga — cela vojska! Le pridi zvečer, in da te pričakujejo, pa te sprejme ena sinaha še na cesti z gorečo tresko v roki. Druga stoji v slivnjaku, tretja pred hlevom, četrta odganja

pse, peta v kuhinji, šesta v sobi, kamor te vodijo — cela gostija! In vse je pri njih veselo, vse skromno, vse zadovoljno. A Bog ti ne daj, da bi se stepel s kom iz njihove hiše, kajti šestorica njih je v vojski, a eden je baš pravi vojak, v stoječi vojski, pod zastavo v Belgradu.

In oni ne potrebujejo tujih ljudi*) na delo — čemu jim bodo tuji ljudje pri tolikih rokah? Pri njih lepo orjejo trije plugi brez prestanka; in kedar pridejo trgovci, da ločijo (debele) svinje, se pri Matiji mošnja dobro napihne.

Tega njihovega Arsena poznam še, ko je bil fant. Potegnil je izza pasa piščalko — dvocevko, pa je ves čas žvrgolel poleg Burmazovićeve hiše. Pri Burmazu pa je hči — hči in pol! Ako pojahaš, kakor pravijo, mimo nje, pa da ona obrne tiste čudne oči, hipoma ti mrkne zavest, in komaj se držiš na konju.

Toda Arsen se je navadil na njene oči in ne boji se jih. Zavil je nogo na kol (v plotu), z laktom se podprl na drugo ter na pest naslonil lice, pa govori ž njo:

— Sram me je zares, da bi omenil očetu, a dedu bi pa že celo ne smel nikakor! Zares, čeprav bi vedel, da te nikdar ne vzamem!

Anoka ni zarudela, kakor bi trebalo. Lokavo je pogledala izpod očesa, nagnila se malo na stran in, prikrivaje jezo, rekla:

— Pa dobro, le pusti! Jaz vzamem Filipa Maričića!

— Koga? Ali ti misliš, da bi te jaz dal komurkoli drugemu! Veš, niti kost pri kosti bi mu ne ostala, kdor bi te samo s prstom prijel!

Anoka je razvajeno zateptala z nogo ob zemljo, izbočila prsi, vzdignila glavo ter jo nagnila vznak:

— E? In ti bi menda htel, da bi jaz sive kite plela? Viš, prosim te!

*) „Moba“ t. j. sosedi si pomagajo brezplačno pri delu. Po dne delajo, zvečer pa se veselje pri plesu itd.

Ali Arsen tega že ni več čul. On se je skoro zadušil pod njenim vratom, zagrabil jo je za roko ter potegnil h kolom in k sebi. Ona se je nekoliko branila, a prihajala je bliže in bliže; in prevzemal jo je tajinstven ogenj, ko se ji je moška roka ovila krog pasu.

Dobro dekle, da je Burmazović ni tako strašno razvadil. Pa kaj je mogel storiti? O koleri mu jih je umrlo toliko iz družine, da je potem držal Anoko kakor malo vode na dlani. Ni dobro razvajati deteta in mu popuščati, pa da je edino na svetu. Nikakor ne!

Ta večer je prišel Arsen celo zamišljen domov. Česar nikdar ni imel navade — najprej je stopil v klet ter dobro potegnil na leseno cev iz dvovedernjaka; a drugače on ni nikdar pil.

Potem je sel na štor ter ostal sam v mraku, pa je gledal življenje na dvorišču. Skozi odprta kuhinjska vrata je bilo videti, kako je plapolal ogenj z rudečim plamenom ter lizal železni kotel in verige, na katerih isti visi. Arsena samega je začel prevzemati nekak ogenj; bilo mu je vroče, in on se je čudil, kako je to, da ga celo iz kuhinje ogreva tisti plamen. Mimo ognja po dvorišču pa so vsaki hip hodile črne človeške podobe in psi. Iz hleva se je razlegalo topotanje konj, pred kletjo so spreževali vole, s katerimi se je bil ta hip vrnil Nenad iz mesta. Semtertje je pala kokoš z murbe ter si je frfotaje znova poiskala sedež med svojimi drugaricami. Zdajpazdaj zazveni kakšna beseda jasno skozi večerno tišino. Ena miš se je že predrznila, da je začela gristi baš pod štorom, na katerem je Arsen sedel.

Njemu se je začelo vrteti v glavi. Spočetka je čul, kako mu je srce bilo pod levimi prsi, in tega kakor da se je nekoliko ustrašil. Potem pa se je naenkrat začel smejeti, brez vzroka, neumno — ni vedel, zakaj in kako! Samo da se mu je skozi smeh in skozi joč v nejasni sliki

kazala Anoka ter ga tako čudno trgala za srce, da se mu je zdelo: zdajci umre. Naslonil se je na sod, iz katerega je bil malo poprej pil, ter začel umirati, a tako sladko, da se mu je zdelo, da ga objema Anoka in kakor da ga nosi divji sivko Ostojičev. Tako je vsakemu, ki se je prvi krat opil.

Malo je tako tu spal, kar je vstopila Velinka s tresko v roki, da bi nekaj v kleti poiskala. Prestrašila se je, ko je zagledala Arseno na štoru poleg soda s cevjo v roki. Plašno se mu je približala in dotaknila se ga na rami:

— Zlatko!

Arsen je odprl okrvavljene oči.

— Ti si pijan veseljak!

Arsenu kakor da se je razjasnilo lastno stanje. Čista veselo je rekel:

— Pijan!

— A kako to, ti srečni otrok?

— E, jaz hočem Filipa Maričića ubiti! Zamahnil je s cevjo nad glavo, udaril ž njo ob zemljo, jo zlomil ter se začel smejeti.

Tudi Velinko je posilil smeh:

— Pa zakaj, zlatko? Kaj ti je storil Filip?

— E, če pa hoče vzeti Anoko?

— Pa? Naj jo vzame!

— E, pa jaz ne pustim!

Poskočil je malo naprej, htel se je vzdigniti, toda ledju je bilo docela prijetno sosedstvo soda in uporno so se vrnila v svoj prejšnji položaj ob sodu.

Velinka se je tresla od smeha:

— In zakaj, zlatko? Ali jo hočeš ti vzeti?

— Seveda!

A ko je to izrekel, bil je v zadregi, obrnil se h kadi ter začel jokati in skozi joč govoriti:

— E, kako pa se je brat oženil? Tudi jaz, se hočem... da!

Hotel se je v potrdilo udariti na koleno, toda pest je brez njegovega vpraša-

nja in odobrenja zadela na štor. Za kazen jo je djal med zobe ter jo ugriznil.

Velinka se je vse slajše smejala:

— Joj meni, ti ubogi otrok! Pa jo vzameš ti, zlatko, ne boj se! Jaz bom drevi rekla očetu, oče pa babici, in babica že z dedekom stvar naredi, kakor treba. — Daj da te vedem v spalnico, da te dedek ne vidi, reveža, takega! Pojdi spat! Ne boj se — mi ti izprosimo dekle... če ravno hočeš, tudi Anoko!

— Hočem, bogme!

In sinaha je odvela pijanega svaka za hišo, po temi, v spalnico. Pokrila ga je s ponjavo in odišla v kuhinjo pravit svakinjam, kaj se je zgodilo.

Toda niti ena ni bila vesela te vesti. Smejale so se res, toda smeh jim ni šel od srca.

— Ona ni za našo hišo!

— To je koketa!

— E, kaj to, toda razvajena je, da nas Bog obvaruj!

— Vse bi nas posvadila!

* * *

Matija Djenadič je docela star mož. Na čelu se mu vidi obronek od rane, katero je dobil v Hajduk-Veljkovem nasipu.*) Razven njegovih ljudi ga zove vsa vas deda. Žena mu je davno na begu (pred Turki) umrla. Od starejšega brata mu je ostala svakinja, ki sedaj ž njim deli starešinstvo — Radojka ji je ime. Ona sedi za mizo desno od deda, in v hiši se nič važnejšega ne dogaja, dokler ona ne da svojega g'asu, ali barem, dokler je ded ne vpraša. Ona popolnoma razume svoj položaj in ne zlorablja ga. Na primer, ded vpraša:

— Kaj praviš, sinaha, o Maričičevem ogradu? Da ga vzamemo?

— Kakor ti ukažeš, brate, ti si možka glava!

*) Tu je bila začasa turške vojne znamenita bitka.

Ona poljublja deda v roko, a vsi drugi, kar inace ni navada v našem selu, ženske in moški, poljubljajo njo v roko.

Za Matijo in Radojko je še član hišnega sveta najstarejši sin starega očeta, Blagoje, oče Arsenov. Razun njih trojice se nikogar v hiši za nobeno stvar ne vpraša, nego vse slepo sluša in uboga. Ako je Matija odnesel davek, Radojka odšla k cerkvi, Blagoje pa polagat živini, je v hiši kakor v šoli, odkoder je odšel učitelj. Vse je složno, veselo in ljubeznjivo in vsakdor gleda o tej priliki, da se dobro našali in nasmeje. Kakor se pa kateri od njih treh pokaže pri vratih, takoj nastane red, resnost in pokorščina. Njih trije se včasih navlašč odstranijo, da se deca razveselijo in možje do mile volje nakadijo duhana.

Ded je bil ... bil ... kako vam naj rečem? Veste: star mož — skoro dete! Rastogotil se je semtertje za najmanjšo malenkost, pa je zmerjal, psoval, praskal in, bogme, tudi hotel vdariti. A včasih je zopet mehak kakor pavola, išče samo prilike, da bi miloval deco, daja jim po deset stotink in se za nič razjoče.

Na primer, reče :

— Evo, jaz sem ostal kakor suho drevo v planini! Pa hajd v joč.

Mladost — neumnost, starost — slabost!

Drugi dan po pijanstvu Arsenovem je stopil Blagoje k Radojki, docela resnega obraza :

— Strina! Ta naš Arsen, oprosti mi, se je zaljubil v tisto Burmazovičevo vetrnjačo!

— Arsen? ... To je tisti, ki smo ga letos »sfantovali«?

— Ta!

— Praviš, tisto Burmazovičevo koketo?

— Ja!

— Ančko?

— Njo!

— Ni ona za našo hišo!

— Ni, tudi jaz pravim! Toda on, oprosti mi, se je baš zelo unel. Pravila mi je Velinka, da je sinoči nekaj grdega naredil.

— Pa kaj?

— Pa prosim te, ne povej dedu!

— Bog ne daj!

— Oh, Velinka pravi: napil se je, pa je psoval in pretil, da hoče Filipa Maričiča ubiti; ker on, veš ... lazi tam okrog.

— Glejte no!

Babica se je zamislila. Na zadnje je odgovorila :

— Jaz že povem dedu; da vidim, kaj on poreče!

— Pa prosim te, ne omeni kaj glede tistega!

— Bog s teboj!

Ko je Radojka potem vse povedala dedu, se je on zamislil, pa je premišljal. Na zahtje je namrgodil obraz :

— Veš, snaha, tako je vse! Toda jaz sem čul od starih ljudi, da nič ne velja deci kvariti take stvari. Pri nas je, hvala Bogu, velika hiša. Ne verujem, da bi nas ne bilo osemdeset duš.

— Še več nas je, pri Bogu!

— Je nas, hvala Bogu! Pa morda bo se tudi ona edina ravnala po drugih otrocih.

— Bog daj!

* * *

Nekoliko dni po tem rekla je Anoka neki svoji tovarišici: »Vedela sem jaz, da mora vse biti po moji volji! Ni ga, draga, takega dekleta niti do devete vasi!« Na to je potegnila iz nedrij škatljico z ogledalcem in si začela sukati kodre.

Nesreča je to, ker je ona, tudi ko je prišla v hišo Djenadičevo, ostala ista razvajenka, kakor je bila pri očetu.

Ona ve vse najbolje!

Vedno mora biti po njenem!

Noče delati, kar se ji reče. Pravi: »Nisem jaz tega niti pri očetu delala!« »Zakaj naj jaz mesim kruh za cesarsko vojsko? Meni in mojemu Arsi je zadosti en hleb!«

Ženska ne sme nijedna niti besedice spregovoriti. Možem se včasih že potožijo, toda Radojki in dedu, kdo bi se jim upal kaj omeniti?

Dolgo so trpele in skrivale svojo nevoljo. Delale so vse za njo in po njeni volji. V njenem obnašanju je bilo nekaj zapovedujočega, tiranskega, kakor da si jo moral ubogati. Morda je bila to njena lepota, ki je tako silno vladala nad ženami. Njene svakinje so jo obgovarjale med seboj, a ščitile in branile pred starejšimi in pred tujimi ljudmi. In Bog ve, do katere meje bi one vse to zdržale brez ropotanja, da ni Anoka, ko še ni dovršila polnih šest mesecev v njihovi hiši, začela vse bolj in bolj besneti. Grdo je skoro praviti o nekih stvareh; na primer, kaj je rekla, ko so jo klicali, da bi šla sadit zelja, ali kedar jo je katera poprosila, da ji popazi na otroka. Začela je nazadnje zahtevati, da bi se drugače in lepše oblačila. Siromak Arsen ji je dejal: da ded in Radojka kupujeta vse blago in da on ne sme niti omeniti dedu, da bi samo njej kupil novo jopico; toda ona je odgovorila, da deda ni niti vzela in da bo šla k svojemu očetu in zahtevala, da ji kupi, ker ji je mož mevža, ki ji ne sme kupiti niti šivanke, dokler ne vpraša onega starine. Arsen se je nahajal v mukah. Da ga samo ne pogleda s tistimi očmi, on bi ji že sodil. In včasih vtakne roko pod pas, shrani pipo ter prime palico čez sredino; toda čim ona pogleda in vzdigne nos, pa se on postavi v parado, kakor da stoji pred škofom.

Tako ona besni vse bolj in bolj in baš hoté hodi vsakemu mimo nosa. Pušča pse v kuhinjo, da pograbiyo vse meso iz loncev. Ne pazi, kako zaškrne pipo na sodu. Kruh se ji zažge, da ga morajo celo peč vreči svinjam. Oblači praznično obleko v delavnikih. Niti glave ne obrne, da bi videla, kaj delajo deca, in zbog nje je Jovankino dete tudi palo v apneno jamo. Niti ene svakinje ni izpustila, da bi ji ne

dala imena. Radojko zove . . . . ., a deda jetiko. — Vsaki dan je hujše in slabše, in kedar ji kdo kaj opomni, takoj preti, da se hoče vrniti k očetu. Ženske so se je že naveličale, in ko je Anoka enkrat, ko bi morala biti redarica, šla na semenj, zbrale so se v tajno sejo.

— Jaz ne vem, tovarišice, kaj smo se Bogu pregrešile, da to trpimo!

— Tudi jaz ne, pri Bogu.

— Pri Bogu, to je skušnjava in težava!

— Samo Bog nam more pomoči!

-- To ne more tako ostati! Kaj še!

— Pa povejmo stari materi, in ona bo staremu očetu!

— Pa povej ti, Selena!

— Zakaj pa jaz?

-- Pa, ali ti ni rekla, da si ji ukrala braslet?

— E, pa ni-li tebi rekla, da je tvoj mož divji pop?

— Saj je rekla tudi Mirjani, da se je oženila iz gladu!

— In Velinki, da je rodila pankrta!

In težko, da bi se ženske tudi sedaj odločile, da povejo, da ni Radojka tega vsega že davno čula in videla, in da je ni sam Arsen drugi dan, ko si je ona svoj celo novi steznik na drvotonu razsekala, šel k dedu tožit.

Arsen je tih človek. Od detinstva se je navadil samo ubogati. Ni drv ne zna prodati, dokler mu duma ne rečejo, koliko naj zahteva in za koliko naj jih da.

Ko je Arsen ustopil, je bil ded sam v sobi. Ker ne more nič drugega delati — lušči grah.

Arsen je vzel kapo z glave ter se približal roki.

Ded se je nekoliko namrgodil. Ni vzdignil glave, ni mu dal roke, samo suhoparno je zamrmrljal:

— Zdrav!

— Dedek, prosim te . . . nič ne hasni . . . sram me je!

Ded ga je čemerno pogledal.

— Ja — je začel zopet Arsen — nič ne pomaga... nič se ne jezi!

Ded je docela vzdignil glavo, srdito pogнал od sebe košarico z grahom ter siknil iz brezzobih ust:

— Vem jaz to vse. Pa kakšen si ti, dragec, mož? Ali si se ti združil s tisto... tisto...

Malo je umolknil.

— S tisto... eno... Ti da mi razženeš hišo?

Topi Arsen je okamenel, ko je slišal, da ded vse ve. Glas ga je izdal:

— Prosim te, dedek, jaz ne vem, kaj bi. Odpusti mi!

Približal se je roki.

Ded je umikal roko:

— Pojdi stran, ne umaži mi róke! Ti da si mož?

Arsen je obrnil glavo k steni ter si zagrnil oči z rokavom od plašča:

— Napravi z menoj in ž njo, kar hočeš! Mene ubij, njo pa spodi! Pa ti naj Bog odpusti! Samo ne goni me od sebe, pri živem Bogu!

Dedu je brada malo zadrhtela.

Hotel je zakriti svojo razburjenost. Gospodski se je vzravnal, vzdignil glavo proti stropu ter jo malo nagnil v stran:

— Vidiš, sinko, sam si jo izbral. Ali sem ti jaz rekel, da stori to ali pusti?

— Nisi, Bog ne daj! Vsega sem sam kriv.

Dedi je znova brada zletela k nosu. Zopet je postal trd, da bi izgledal važen:

-- In zdaj naj jaz popravljam, kar si ti pokvaril!

— Bog in ti!

— E, toda vidiš, jaz ne vem, kako.

Če bi bila Radojka, ona bi zapazila, kako se je okolo dedekovih oči pokazala neka otročje-lokava samozavest.

— Kakor te Bog uči! — je dejal Arsen.

— Pa... ti... njo... tak... ali je ti baš ne moreš videti?

Arsen je bil v zadregi. Hotel je molčati, toda ded ga je gledal strogo baš v oči.

— Svadljiva je!

— Vem, vem! Toda jaz vprašam: ali jo ti maraš?

Arsen je zopet bil tiho. Hotel se je izogniti odgovoru, toda tudi ded mu gleda uporno v oči in molči.

— Mora biti. — pravi Arsen, da jo je Burmaz zelo razvadil! Veš, jedinica mu je!

Ded kakor da je izgubil potrpljenje.

— Čuješ ti, pje.*) kaj jaz tebe vprašam? Jaz te vprašam: povej ti meni: ali ljubiš Anoko? To ti meni povej!

Arsen je povsíl glavo, djal nos v pest, začel vrteti rame na levo in desno ter je sramežljivo, vsako besedo potezajoč, odgovoril:

— Jaz ne vem!

— E, pa ti moraš vedeti, kajti jaz bom po tem sodil, da ti potem ne bi bilo po volji, da ne porečeš tega ali onega.

— Jaz že ne!

— Dobro. In sedaj pojdi, da si jaz premislim!

Kdor zna čitati, bi mogel na dedu takoj spoznati, da se je on že docela odločil, kaj da bo storil, in da je zadovoljen sè svojim načrtom.

* * *

Ta večer, ko so seli k večerji, vrstili so se možje po starosti, kakor navadno. Razun Radojke ni bilo nobene žene. One jedo posebej. Samo da po dve tri strežejo možkim.

Baš je bila vrsta na Anoki.

Dočim sta drugi dve unašali in iznašali jedi in stregli s pijačo, se je ona nalonila z ledji na vrata ter si vrtala nos.

*) Morda bi se dal s tem lokalizmom prevesti srbski »more«? Op. prev.

Ded je niti ni pogledal. Vsi so molčali. Ali Radojki še utripa srce? Utripa! Anoka pa ničesar niti ne sanja!

Ko so povečerjali, začeli so se moški kržati in so čakali na deda, da vstanejo.

Ded je porinil izpred sebe kos kruha, žlico in vilice ter porinil nož v nožnico. Naslonil se je na lakte, pogledal okrog po vseh in se ustavil z očmi pri Anoki.

Njo je nekaj zbudilo. Spustila je roki navzdol. Vzravнала se je in šla venkaj.

— Čakaj da ti, hčerka! — zaupil je ded z nenavadno jasnim glasom.

Vse se je umikalo.

Z istim glasom je ded nadaljeval:

— Ti, dete . . . s teboj, čujem . . . tebi ni nič prav v moji hiši in pri mojih ljudeh!

Kdo je že videl, da bi ženska kaj odgovarjala? Tudi Anoka je molčala, a stisnila je roko v bok in nohti so se udirali v meso.

Ded je zopet z istim glasom in mirnim licem nadaljeval:

— Jaz tega nočem, dokler sem jaz živ! Ne pustim jaz, da je moja hiša za katerokoli moje dete ječa . . . Čujem, da ti te ženske (pokazal je z brado proti kuhinji) . . . da ti te ženske kljubujejo in da so ti gorke? Toda jaz sem tu gospodar!!

Anoka je videla nekaj zlobnega na dedovem zgubančenem licu. In poleg sovraštva je prvokrat čutila nekako bojazen.

— Vedno se zadirajo v te. Vse bi hotele, da ti za njih delaš in opravljaš vse. Kakor da si ti došla iz kakšne gole hiše.

Napravil se je nekako nespretno lju-beznjivega in nežnega, da so se Anoki začeli ježiti lasje na glavi.

— Toda jaz tega ne pustim! Jaz sem star in slab in težko mi je samemu vladati med tolikimi ljudmi. In, glejte, nočem več, jaz zdaj . . .

Oči so mu izstopile in ustnice so mu zadrhtele. Začel je strašno in zamolklo kričati:

— Vsem vam — poslušaj tudi ti, Radojka! in ti, Blagoje in vsi ostali! — vsem vam in vašim ženam zapovedujem, da v vsem ubogate to tukaj — z roko, ki se je tresla kakor šiba, je pokazal na Anoko — in nočem, da bi kaj delala v hiši, da si ne umaže gospodskih rok. Niti vina naj ne nataka! In Bog naj ga ubije, kdor je v čemerkoli ne uboga ali kdor bi jo v čemer le najmanj razžalil.

Skočil je kvišku. Siromak starec! Veličasten, pa vendar smešen in žalosten. Drgetal je kakor hladetina, ko pride iz posode.

Vsi so se prekrižali. Ustali so. Molče so šli mimo nje, pa daleč na okrog, ker so se bali, da bi se je kdo ne dotaknil.

Strašna in grozna besnost je razdirala Anoko.

Kakor zdivjana je letela k ženam v kuhinjo:

— Ali ste čule, ve —?

Ženske, pa da bi ne čule!

— Jaz hočem zdaj, da se mi pod lipo postelje. Hočem dedovo stojalo. Radojkin vzglavnik. Blagojevo odejo; in hočem, da ti, Petrija, ki imaš brata v kaznilnici, vzameš drog, pa da spodš kokoši z lipe in da vso noč stojiš nad menoj. A kdor ne uboga — »naj ga ubije Bog!« ej, ve, ali ste čule?

Moj Bog! Človek je zares nekikrat hujši od živinčeta.

Nihče ni rekel niti besede. Vseh se je polastil nekak strah, in vrhu vsega dedove besede: »naj ga ubije Bog!«

Arsen je zbežal celo na gumno. Vtaknil je glavo med snopje, pa je mižal. Zaman mu je — spanec ni volnena odeja, pa da jo, kedar hočeš, potegneš na glavo.

In napravili so Anoki ležišče.

Da, toda ni tako lahko zaspati, kakor je ona mislila!

Kar nikdar ni bilo, to je ona zdaj občutila: samoto! Pa še brez strehe nad glavo, na divjem konju brez uzde, na ladji,

katero ziblje veter, pa je brez krmarja. Njeno lastno srce jo je besno napalo, pa ni nikogar, da bi jo ga obranil. Svet se je obrnil, in ona je stala strmoglavo.

A zloba ni popuščala:

— Kaj dremaš, grdoba, če ti jaz zapovedujem? Ali hočeš, da te Bog ubije?

* * *

Mesec je prisvetil na poldan. Vse je umrlo, toda, da skoro oživi, na Anokino srce pa se je, če dalje bolj, vilo in gnezdilo nekaj mrtvega.

Tako ne more ostati — pa kaj naj stori?

— Da se vrne k očetu — kaj mu naj poreče? »Ded je zapovedal, da me morajo vsi ubogati!« — Ah, kaj še, kam k očetu? In svita se bolj in bolj, nazadnje preide tudi noč, blestel bo dan in solnce bo grelo, toda ona, nesrečnica, kam naj pogleda? — Da bi še bolj besnela — kako more bolj? Da bi se spravila — kako? Ali naj bi se ponižala? Nikdar!

Misli so se ji križale kakor niti na pisani preprogi, očistile so se, izplakale; utrujenost premaga strasti in ljubezen, sovražstvo, glad in žejo! Ko so se ji na trepalnice zvalili celi bregovi, pa jih vendar ni mogla zapreti — tedaj ji je bilo tako težko, neznosno in dolgočasno, da bi, če bi mogla na kakoršenkoli način, z enim mahom prevrnila svet, da bi vtaknila glavo pod mlinski kamen, samo da bi zaspala, čeprav v mrtvem spanju!

Toda spanju ne zapoveduje ded, niti se ono boji njegove kletve!

Anoka se je vzdignila. Pogledala je temno podobo Petrije nad seboj.

Nakrat se ji nekaj obrnilo v prsih. Docela nenadoma, a brezkončno silno je neka krščanska struna zazvenela v njenih prsih:

— Petrija! Pojdi spat!

Petrija ni rekla ničesar. Vrgla je drog od sebe in šla.

— Petrija!

Petrija se je stresla in postala kakor ukopana.

Oj Bog, glej nove slasti! Kakšne so to misli, kam se nesejo?

— Petrija, sestra, odpusti mi!

Žensko srce se je omehčalo, zadrhtelo in razplavalo.

— Anoka, duša, naj ti Bog odpusti!

— Petrija, sestra . . .

Ona jo je prijela za roko, posadila jo poleg sebe, jo objela, in obe sta zajokali.

Kako sladko ihtita — kakor dojenčka!

Vse je tiho, ničesar se pod milim Bogom ne čuje; samo onidve sta se objeli, ihtita in se poljubujeta. Anoka, kjer jo doseže, Petrija njo na vrat in v čelo. In mesec kakor da je dvignil kvišku tiste svoje obrvi.

— Petrija, moje srce, jaz bom umrla! Ti, sestra, me boš umila! Priloži mi dosta resede. Ugrizni tudi jabolko in deni v krsto. Nihče me več nima rad razven tebe!

— Molči, noričica moja, kako te nima rad? Vsi te imajo radi!

— Ne, ne, vem jaz!

— Kako veš, ti moja radost, ko dosedaj nisi z nami govorila? Jaz bi preje umrla, nego bi dala, da ti kdo reče robatih besed!

Zopet sta obe zaihtili in se objeli.

— Pa ded?

— Ded je, duša moja, star in dober. Le pojdi ti k njemu, tako sama, pa boš videla!

— Dobro, pojdem! . . . Z Bogom, moje srce, če umrem . . .

Petrija ji je djala roko na usta.

Anoka je odstranila roko in jo je pritislila za vrat k sebi:

— Če umrem, ne spominjaj se me slabo, prosim te! Zdaj pa pojdi, prosim te!

— Ne pustim jaz tebe, dokler sem živa!

— Toda jaz te prosim, kakor se Boga prosi!

— Pa kam češ ti?

— Pusti me! Tako mi je sladko! Pusti me, za božjo voljo, pri tvojem detetu, pusti me! Ne veš, kako mi je!

Petrija se je skrila za izbo, da bi gledala, kam pojde Anoka. Toda noč še kraljuje, in ona ni mogla videti, kako je šla Anoka k vratom dedove sobe in sela na prag.

Niti ded ni vso noč trenil.

Prvi petelini so zapeli, prvi glasniki novega dneva in življenja. Anoki se nikdar do zdaj ni njihovo petje zdelo tako lepo.

Ded se je vzdignil. Vrgel je odejo na stran, prekrižal se, zvil noge pod se, pa je ostal v temi, sedeč na postelji in premetavajoč najrazličnejše misli.

Drugi petelini so zapeli.

Ded je vstal in šel k vodnjaku.

Na pragu je v prvem svitu zapazil človeško podobo.

— Kdo si ti tu?

— Jaz sem, dedek, Anoka! Umreti hočem! Odpusti mi, ako moreš!

Ded je ostrmel in se zazibal:

— Dete, greh ti je od Boga! Vidiš to kito? Niti pri ovci ni bolj bela!

Anoka je zgrabila sprednji rob od plašča, s katerim se je bil ded ogrnil, in ga poljubila.

— Jaz sem se ti hudo pregrešila, jaz sem ti hišo razdejala. Odpusti mi, ako veš za ime božje!

Ničesar lažjega nego starca spraviti v joč. Vlile so se mu solze. Oberočki jo je prijel za glavo in jo poljubil:

— Pojdi sem!

Šla je za njim v sobo.

— Sedi tu!

Sela je na klopico, ded na posteljo.

— Daj, lušči malo ta grah!

Ona lušči grah.

Ded zadovoljno gleda, kako ona lušči.

Oba sta molčala, ničesar nista govorila, le srce je delalo svoje in svital je dan.

— Pojdi zdaj sem!

Šla je za njim v konjski hlev in položila, kakor ji je on veleval, vsem konjem. Nobenega se ni bala, niti ne Blagojevega žrebca, ki hoče z nogami in zobmi.

— Pojdi zdaj sem!

Zopet jo je odvedel k svinjaku. Razbila je devet buč ter jih vrgla svinjam.

Ljudje so se probujali, vstajali ter bojazljivo in z razširjenimi očmi sledili njima dvema, a so dobro pazili, da bi jih onadva ne videla. Arsen se je tako prestrašil in zmešal, da je splezal na oreh, zakril se v listje pa gledal nevidjeni čudež.

Ded se je pomladil. Čisto skaklja, ke-dar gre:

— Pojdi k vodnjaku!

Prišla sta k vodnjaku.

— Vleci!

Anoka je potegnila vedrico.

— Vlivaj!

Anoka je zajemala z bučo, in ded je celo vedrico izpljuskal po licu in po glavi:

— Obriši me!

Anoka je razplela lase in ga začela sušiti. Lahko je vodo obrisati, pa oči ima starce slabe, in solze kapljajo brez pre-stanka.

Ded je zagledal nekoliko njih na dvo-rišču.

— Pojte sem, vi! Kaj se ne umivate? Vište, Anoka čaka, da bi vam lila!

Nekako otroško dostojanstvo je kraljevalo v njegovem obrazu.

— Vsi, vsi! Vsem bo sirota polila! Pa da bi ona komu rekla: »polij mi!« bilo bi tristo čudežev!

Z bojazljivostjo so pristopali moški in ženske k vodnjaku, in kakor kakšna gos-poda je vsaki, ko se je umil, rekel Anoki: »hvala!«

Arsenu se je razvedrilo pred očmi. Prišel je tudi k vodnjaku, razkoračil se, nagnil se naprej ter pomolil roke:

— Daj, no!

Začela mu je polivati.

Arsen v devetih nebesih!

— Pa kako to polivaš? Vse po zaponkih!

— Ne bo, ne bo! — Ona mu je z levo roko zavihala rokave, z desno pa je nagibala bučo.

— E, Bog ti daj zdravje!

Petrija je tekla od ene svakinje k drugi in je vsa umazana od solz nekaj šepetala, mlatila z rokami in se tolkla po prsih.

Ded je odišel zibajoč se v svojo sobo. Odprl je kovčeg ter vzel iz njega verižico z nekimi starimi srebrnjaki. Djal je verižico in neko obrisačico v nedrija ter prišel zopet k vodnjaku.

Vsi so se bili umili, in vsem je Anoka polivala.

Vse se je obleklo v nekšno tajno svečanost in vsakemu je zvenelo v ušesih nekaj podobnega na: »Glas Gospodov na vodah.« In samo da bi kje počil možnar, pa bi se vse začelo križati.

Ded je z nedolžnim dostojanstvom pogledal po vseh. Siromak, siromak starec!

— Nji pa nihče ne polije?

Vsi so skočili k vedrici.

— Sedaj, ko sem jaz velel. Sedaj ji hočem že sam polivati. Daj, dete, umivaj se!

Ne ve se, ali so njemu bolj trepetale roke, ali Anoki srce.

Obrisal jo je sè svojo obrisačo.

Obesil ji je verižico za vrat:

— Vse ta sirota! Jaz pa vam pravim, pazite, kar sem vam že sinoči rekel: »Kdor jo kakorkoli razžali, naj ga Bog ubije!«

* * *

Ljudje! Resnica je, da se tudi nebo včasih celo smehlja in veseli. Dvonožec ga gleda, širi roke, in zvezda ga peče v levo stran prsi in duša se mu pne kakor nevidno kadilo ter se veže za nebeški oblok. — Da, pri Bogu!

ŽENSKÉ V RUSIJI. BOŽ. TVORCOV. KALUGA.

V Petrogradu je mnogo ženskih gimnazij Marijinskega vedomstva, katero vodi sploh žensko srednje obrazovanje v Rusiji. Ime svoje dobilo je to vedomstvo od carice Marije Fédorovne, soproge carja Aleksandra Blagoslovljenega, ktera je tak plodotvorno osnovala žensko naobrazbo v svojem obširnem carstvu. Pri Marijinskih stoličnih gimnazijah bili so do zdaj ženski pedagoški tečajji z dvema oddeloma — slovesnim i matematičnim; trajala sta oba po tri leta. Učenke teh tečajev so po ispitih postopale kot učiteljice v ženske gimnazije od prvega do četrtega razreda, to se pravi za progimnazije. Zdaj pa so začeli i govoriti i pisati, da te pedagoške tečaje spremenijo tako, da iz srednjih učnih zavodov prejdejo v više ter sorazmerno razširijo svoje načrte ter postanejo iz triletnjih četiriletnji ženski pedagoški tečajji: spremene se v žensko vseučilišče. Tudi pravice okončivših ta učni zavod deklet se izdatno povečajo ter se razširijo na polno žensko gimnazijo. Pa ni dela, katero bi koj začetkom bilo dovršeno, i tudi načrti ženske univerze bodo preobširni, če jihni preobrazovatelji pravočasno ne pripomnijo latinskega merila: *multum, non multa!*

* * *

Če pedagoške tečaje pri Marijinskih gimnazijah spremenijo v više tečaje, bodo v obeh stolicah štirji viši ženski učni zavodi: Zasebni viši ženski tečajji v Petrogradu i takisti v Moskvi, medicinski institut v Petrogradu i ženski pedagoški viši tečajji pri Marijinskih gimnazijah tudi v Petrogradu.

Recite, kar hočete, pa take skrbi o ženski naobrazbi, kakoršna je v Rusiji, ne najdete v nobeni drugi evropski državi. Koliko velja ženska veda i ženska omika

državo i družino, je kar strašno pomisliti! Ni gubernskega mesta, v katerem bi ne bilo ene ili kar nekoliko polnih i polovičnih gimnazij, ktere vzdržuje večinoma sama država; a zasebnih tečajev ženskih bi razun stolic še tudi nekaj našli po ostavši Rusiji, po tacih kulturnih središčih, kakoršna so. na primer, Kijev, Harkov, Varšava, Odesa itd.

Da me ne obdolžite goloslovnosti, podajam vam lep košček statistike iz letnega računa petrograjskih viših ženskih tečajev.

Ti »tečaji« so koncem novembra praznovali sklep učnega leta 1900—901. Na ta ženski praznik zbralo se je vsakega občinstva toliko, da ga je kar gomazelo. Bil je na njem celo minister narodne prosvete, a učenega ljuda je bilo, se ve da, iz vseh strok več, nego ga je bilo treba. Profesorji »tečajev« so govorili mnogo, učno i gladko na visoke teme, kakor, na primer, prof. Mušketov, kateri je predaval o najnovejših premenah zemeljnega površja. Pa nam te modrosti danes ni treba, ogledali si bomo nekoliko potrebnejše besede prof. Buliča, ki je poročal o delavnosti »tečajev« za minivši učni god ili leto.

* * *

Učno osebje »tečajev« za m'n. leto je bilo: Ravnatelj, ravnateljica, 44 profesorov i prepodavateljev, 4 asistenti, 4 pomočnice ravnateljice, 11 voditeljev praktičnih vaj i še nekoliko drugih pomočnikov i pomočnic uprave.

Vseh slušateljic je bilo 993, i sicer: v zgodovinsko-jezikoslovnem oddelku 663, v fizično-matematičnem oddelku 310 i prostih slušateljic v prvem oddelku 25, v drugem pa 5.

238 oseb je ostavilo zavod ter okončilo tečaje posamezne, vse tečaje pa je okončilo 86 oseb.

Avgusta sprejemali so nove slušateljice. Prošenj je postopilo 548, sprujeli pa

so jih le 289; 176 v zgodovinsko-jezikoslovni oddelku, 107 pa v naravoslovo-matematični oddelku; razun teh je postopilo še 6 oseb iz lanskih slušateljic, ktere so bile izbacene iz »tečajev« za izgrede...

Letos se uči 962 oseb, iz njih 646 na zgodovinsko-jezikoslovnem oddelku, ostale pa na fizično-matematičnem oddelku.

Po stanu se delijo: 588 dvorjanskih, vojaških i državljanskih žen in hčer; 43 duhovniških; 161 meščanskih; 53 častnih državljank; 19 kmeških; 10 odvetniških; 42 žen in hčer, kojih očetje imajo učene naslove; 14 dijaških žen; 2 finlandki; 2 hčeri vojakov-prostakov; 28 inozemnih podložnic.

Po družinskih razmerah se delijo: 922 devic; 39 omoženih; 1 vdova. Po veri je: 807 pravoslavni; drugih krščanskih ver 66; 1 karajimka; 31 židovk.

Po starosti je največ takih, katerim teče 18. do 22. leta, i sicer te starosti je 659 oseb.

Praktične vaje so bile po modroslovju, slovanovedenju, ruski zgodovini, latinski slovesnosti, rimski zgodovini, zgodovini ruske književnosti, ruskem i staro-slovenskem jeziku, matematiki, astronomiji, mehaniki, fiziki, analitični i organični kemiji, zoologiji i geologiji.

Iz okončivših »tečajev« devic ostalo jih je 6 pri »tečajih«, v medicinski institut jih je postopilo 13, v arheologični institut 2; pedagogijo si je izbralo 18 oseb, a N. N. H e r n e t, ktera je »tečaje« dovršila predlanskem, napravila je z odliko doktorski ispit v Göttingenskem vseučilišču po filozofiji čiste matematike.

Minolega leta osnovali so pri »tečajih« svojo fizično-kemično laboratorijo, knjižnica je prešla v nove, svetle prostore, knjižnični zaznamki so prelepo urejeni ter kažejo k začetku tekočega leta 26.591 zvezkov i 4.907 brošur. Knjige si je isposojalo tekom minolega leta 961 oseb, ktere so si vzele 3.464 knjig.

»Tečajji« so imeli dohodkov 186.014 rub., i sicer: podpora ministerstva narodne prosvete 3000 rub.; podpora od petrograjskega magistrata 3000 rub.; učnina 87.000 rub.; od društva, katero nabira doneske i sredstva tečajem 42.063 rub.; doneski slušateljic za občezitje (semenišče, konvikt) pri tečajih 40.000 rub.; doneski slušateljic za obede (kosila) pri tečajih 10.051 rub. Vsa ta svota je potračena na potrebnosti tečajev bez ostankov. Zasluzek direktorju, profesorjem, asistentom, za praktične vaje i nadzorništvu znašal je 52.117 rub.

Na blago i prid »tečajev« delovala so tri blagotvorna društva: »obščestvo dostavljenja sredstv kursom«, »obščestvo vspomoščestvovanja slušateljicam« i »obščestvo vspomoščestvovanja okončivšim kurs nauk na kursih.« Vsa ta društva so prav za prav podporna društva, ktera so si postavila za glavno smer pomagati z izdatnimi doneski tečajnicam (kursistkam) i v stenah »tečajev« i za onimi. O prvem iz teh društev omenili smo uže zgoraj. Drugo društvo iz privedenih je, na primer, isposodilo 82 slušateljicam 3.623 rub., je plačalo za obede 58 slušateljic 1.058 rub. i je priredilo stanovanja 31 slušateljicam za plato po 5 rub. na mesec. Tretje društvo priiskavalo je slušateljicam mesta službe i dela ter je dalo 21 osebam podpore na 1.602 rub. Službe i dela je prosilo 106 slušateljic; iz predloženih jim 159 mest službe ugajalo je jim pa le 68.

* * *

Nekteri bodo, more biti, godrnjali na me za to, da sem vam priobčil celo kopo suhih številček. Tem odgovarjam: Če so sploh kake številke ne suhe, so, se ve da, moje sočne presočne. Kažejo nam velikansko dviganje (gibanje) ženskega genija, kteremu vse pomaga na ta ili na oni način. To dviganje preseza vse sloje, vse stanove ruske družine, od imenitnega boljara do vojaka-prostaka. To dviganje se širi od leta do leta nepomerno, i dasi so

lani v Moskvi osnovali takiste tečaje, pri tek na petrograjske tečaje ostal je skorej taisti. Tudi na vlado za neizdaten prispevek se ne hudujte. Naša vlada za žensko omiko mnogo dela; če pa ženskih viših tečajev ne sprejema neposredno pod svoje peruti, pa ima menda svoje uzroke, kterim i vi i vsak, ki nima kurje pameti, pritrđi njih *raison d'êter*...

NOVE KNJIGE.

Knjiga družbe sv. Mohorja za leto 1901.: 1. Slovenske Večernice 53. zvezek. Slovensko ljudstvo vpraša izmed Mohorjevih knjig najprej po Večernicah. Koledar se največ rabi. Večernice se najbolj čitajo. Naš kmet n. pr. je že navajen, da najde v njih zabavnega berila; le za tako berilo je vsak dovzet, dočim jemljejo poučne spise, naj imajo še tako priprosto in prikupljivo obliko, med Mohorjani iz nižjih slojev le posebno inteligentni v roke. Poučni spisi zahtevajo napenjanje duha; to pa je prostaku neljubo, ker išče pri čitanju le lahnega razvedrila. Prav zato so Večernice najpriljubljenejša knjiga Mohorjanov.

S tega stališča se bojimo, da bodo tisočeri bralci Večernic A. Janežičev spis »Najvažnejše določbe o novem davku« v svojo škodo preskočili; tem bolj dobro došel bo pregledni spis manj številnim izobraženejšim. Tudi za nas je njegovo umeščenje v Večernice, kojih namen je »pouk in kratek čas«, opravičeno, dasi direktno poučni spisi sodijo bolj v koledar, oziroma v posebne knjige.

Med ostalimi prispevki so 4 pesmi, ki so primerne za svoje mesto. -- Vse drugo je pravo večerniško blago: povestice, črtice. Smemo reči, da se dejanje, kolikor ga je, vrši izvečine dokaj naravno in zanimivo, ako vpoštevamo ozke meje takih izdelkov. Odločilno za razvoj je povsod poučno jedro, ki se kolikor toliko prikriva pod zunanjo vabilno lupino. Dr. Jos. Vošnjak je spisal zelo aktualno »kratkočasnico v jednom dejanju« »Ne vda jmo se«, ki biča sleparsko nemškutarjenje v občinskih uradih. Upajmo, da se kak župan da poučiti. — Staro snov: oče oderuh in stis-

kač, sin zapravljivec in naposled hudodelec — obdeluje povest »Kakor na kup, tako s kupa.« V živo sedanost poseza sklepna pointa: da se izognejo oderuštvi, »so ustanovili v trgu rodoljubni možje posojilnico, ki prav uspešno deluje.« Nekaj romantike leži v I. M. Dovičevi povesti: »Oskrbnikov sin«, ki nas pelje nazaj v skoraj pozabljeno dobo tlačanstva. Hvalvredno je, da se razvija vse pred našimi očmi, in ne s pomočjo referatov. — Preveč z zadnjimi se zapleta in razpleta »Resnična dogodba«: »Bog ga je uslišal.« Tudi se tu pust' gospodar hudobnemu Šimnu tako nerodno voditi za nos — to je težišče povesti — da Šimnu skoraj ne moremo zameriti njegovega početja. V ostalem je zasnova spretna. — Kako je pogodil znani Ivo Trošt svojo povest iz tržaške okolice, tega nam ni treba praviti. — Fr. Rant je zabeležil v svarilen zgled dva žalostna dogodljaja iz kmetskega življenja.

Dr. J. T.

Laza K. Lazarević's schönste Erzählungen. Der Schöpfer der serbischen zeitgenössischen Erzählung. Übersetzt von Božidar Ščaić-Didolinko. Mit dem Bilde des Verfassers. E. Pierson's Verlag, Dresden, 1902. — Cena 3 M.

To je naslov 276 strani obsegajoči knjigi, v kateri seznanja dober poznavalec srbskega jezika širše čitačoje nemško občinstvo s 7 pripovedkami dr. Laze K. Lazarevića. Lazarević (1851--1890.) je ustvaritelj sodobne srbske pripovedke, sloneče na narodni. To je izredna prikazen v slovanskem slovstvu. Nekateri ga primerjajo Turgenjevu, drugi nahajajo nekaj podobnega med njim in Maksimom Gorkim. Vsekako je Lazarević zdrav realist, ki je pa znal prikazni svoje domišljije »zaodeti v lahno poetsko velo«. Tudi Slovenci bi se lahko marsikaj naučili pri Lazareviću. On nam kaže, kakšna bodi dobra pripovedka, namreč specifično narodna. Kakor je Lazarević našel baš zbog tega občudovalcev v tujini (med Rusi, Francozi, Čehi, Nemci, Slovenci itd.), ker nam v svojih spisih riše srbsko dušo, ker nas stavi v pristno srbsko sredino, tako bi tudi naši pisatelji naj rajši posegali v domače zaklade, katerih je še mnogo-mnogo neodkritih in neporabljenih.

Ne vemo, v koliko se je Didolinko naslanjal na prejšnje nemške prevode; toliko je gotovo, da se njegov prevod čita

gladko kakor nemški original. Tudi opazke pod črto o srbskem družinskem življenju in razmerah bodo marsikomur dobro došle. Manj zadovoljni smo s prevodilčevim biografsko-kritičkim uvodom ki skoro več škoduje nego pa koristi, ker nam semtertje preveč pove ter kvari zanimanje za čitanje pripovedek samih.

G. Didolinko je zbral sledeče povesti: Prvi put s oцем na jutrenje, Sve he to narod pozlatiti, Na bunaru, V dobri čas hajduci, Školska ikona, On zna sve, Betar.

Navedeni nemški prevod toplo priporočamo vsem, ki se hočejo seznaniti z bogato srbsko lepo književnostjo. Kdor vzame srbski izvirnik in primerja ž njim, s slovarjem v roki, omenjeni nemški prevod, se lahko priuči srbskemu jeziku toliko, da mu bo mogoče posluževati se krasnih srbskih smoter: Бранково Коло (Sremski Karlovci), Искра, Књижевни Гласник (Belgrad), Књижевни Лист (Cetinje), Коло (Belgrad), Зора (Mostar) itd.

Eno teh pripovedek (Ha bunaru) pri našamo danes v slovenskem prevodu, a ne morda po nemškem nego, kolikor mogoče vestno, po izvirniku.

Lazarevićev kritik Ljubomir Jovanović piše o tej pripovedki: »Lazarević je v dveh večerih ob novem letu (1881) vrgel na papir eno najlepših svojih pripovedek »Na bunaru«. Ker je pisana po spominih iz mlajših let, ne čutite v njej realizma detajljev toliko, kolikor inace pri Lazi; vse je kakor precejeno skozi neko pesniško sredino. Pa vendar je ž njo šel Laza globlje v selsko življenje, kakor pa v prejšnjih dveh pričah o istem (U dobri čas hajduci, Školska ikona): tu ni glavno javno življenje se'sko, niti mišljenje seljakov o svetu izven njih, nego samo intimno domače življenje in njegov živec: moč kolektivnosti zadruga napram individualni volji in težnjam, napram osebni sreči pojedinega njenega uda.«

Potem Ljub. Jovanović hvali krasno plastiko oblike, obilico idealne poezije, s katero je Lazarević posul svoje spise, — dramatičnost dejanja, zanimanje čitateljev od začetka do konca, ter nepričakovano in vendar naravno razpletanje.

Mi hočemo naše čitateljice seznaniti tekom prih. leta kolikor mogoče z vsemi

deli tega znamenitega srbskega pripovedovalca.

Ciril-Metodov koledar za leto 1902. Izdal, tiskal in založil A. Slatnar v Kamniku. To je moderno urejen skladni koledar z lepo sliko slovanskih blagovestnikov, s kroniko naše šolske družbe, tablico za kolke in izvlečkom iz poštnih predpisov. Naj bi bil v vsaki zavedni slovenski hiši! Cena 1 K 40 st.

Ivan Cankar: **Knjiga za lahkomi-selne ljudi.** V Ljubljani 1901. Založil L. Schwentner. Cena 2 K 50 st. — Knjiga ima sledečo vsebino: Spomladanska noč, Iz življenja odličnega rodoljuba, Nezadovoljnost, Iz predmestja, Profesor Kosirnik, Križev pot, Pred ciljem, Krona, Hudodelec in Kralj Malhus. — Kaj več spregovorimo o tej knjigi prihodnjic!

Dr. Franz Prešeren. **Deutsche Gedichte.** Gedruckt und verlegt Laibach 1902 Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena mehko vezani knjigi K. 1.—

Kdor hoče Prešerna docela spoznati, mora čitati tudi to drobno, lično knjižico. Tu najde poleg Prešernovih klasičnih prevodov Mornarja, Sile spomina, Izgubljene vere, Prekopa, Dekletom, Kam? in mnogih sonetov tudi prevode iz poljščine in pa več nemških Prešernovih izvornikov, med katerimi nam najbolj ugaja: »In der Gesellschaft« na str. 28.

Jakob Dimnik. **Avstrijski junaki.** V Ljubljani 1902. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena mehko vezani knjigi K. 1,50, elegantno v platno vezani K. 1,80.

Po raznih virih je priredil na polju mladinskega slovstva dobro znani ljubljanski učitelj zopet lepo knjigo, ki bo gotovo razveselila zlasti naše dečke; zbral je življenjepise slavnih avstrijskih junakov, med njimi lepo število Slovencev. Tudi dodatek bojnih in junaških pesmi bo mladim čitateljem dobro došel. Knjiga je okrašena s 17 slikami. Naj bi jo nabavile vse šolske knjižnice, pa tudi zasebniki, ki hočejo svoje dečke razveseliti in jim — koristiti ob enem!

BELEŽKE.

Prošnja. Društvo Slovencev v Egiptu »Slovenska Palma ob Nilu« v Aleksandriji (Egipt) je sklenilo vstreti najnujnejšim potrebam tukajšnje slovenske naselbine. Žalibog, slovenska naselbina v deželi piramid nima zadosti lastnih sredstev, kajti razen nekaj dobrih slovenskih družin šteje ona čez 3000 slovenskih služkinj, ponajveč iz Primorja in s Kranjskega.

Živa potreba je, organizovati, združiti toli različnih elementov v trdno celoto, ki bi bila v čast imenu slovenskemu. Kot najnujnejša potreba v to je zgradba slovenske cerkvice v osnovanje slovenske cerkvene občine po vzgledu drugih naselbin na Jutrovem, ter ob istem zgradba male slovenske bolnišnice v blažilo telesnih bed toliko tisoč slovenskih služkinj. Cerkev (zemljišče je že kupljeno) bo posvečena slovanskima blagovestnikoma sv. Cirilu in Metodu ter bo prva slovenska in sploh slovanska hiša božja na afrikanski zemlji in v sveti deželi. V vodstvo bolnišnice bodo poklicane slovenske milosrčnice. Društvo prosi vse občinske zastope, župnije, denarne zavode ter posameznike dragovoljnih darov v ta namen. Po sklepu občnega zbora društva bodo vpisana imena darovalcev večjih svot, naših dobrotnikov, za vedno na mramorni plošči z zlatimi znaki v cerkvi, ter onih za bolnišnico v bolnišnici, Upamo, da dosežemo ta smoter in v to nam pomози Bog in dobro srce slovensko!

Opozarjamo še, da je Egipt velevažna točka za bodočnost ter gospodarski razvoj slovenstva. Vsak ugledni Slovenec naj položi mal dar v trdno organizacijo slovenske naselbine v Egiptu, da bode ista za vedno ponos imenu našemu!

Za slovensko društvo »Slovenska Palma ob Nilu« v Aleksandriji (Egipt):

Odbor.